

Posudek oponenta práce

Jaroslav MRŇA

Farní kroniky jako pramen církevních a sociálních dějin na příkladu pamětních knih farností v děkanátu velkomeziříčském

Disertační práce, Ústav dějin křesťanského umění, Katolická teologická fakulta University Karlovy, Praha 2017, 294 stran textu, 74 stran příloh (tabulky, grafy, mapky, obrázky), český a anglický abstrakt.

Předložená disertační práce pana PhDr. Jaroslava Mrni tematicky i teritoriálně vychází z autorova dlouhodobého zájmu o církevní historii jeho rodného regionu, což jednoznačně dokládají rovněž tři předešlé kvalifikační práce, které obhájil na Filosofické fakultě Jihočeské university v Českých Budějovicích v letech 2009–2012.¹ Přítomná práce pak vcelku logicky překročila rámec velkomeziříčské farnosti, když autor zaměřil svůj odborný zájem na celý velkomeziříčský děkanát a do svého výzkumu zahrnul problematiku farních kronik, jak v obecné rovině, tak i v rovině vybrané církevně-správní jednotky. Časově práce zahrnuje české i moravské farní pamětnice vzniklé či dochované od poloviny 16. do začátku 21. století. Mrňův spis je založen na studiu rozsáhlého souboru archivních pramenů uložených zejména v domácích (centrálních i regionálních) a částečně i zahraničních (slovenských, rakouských a německých) archivech. Dále autor využil rovněž některé prameny již editované, regionální tiskoviny a internetové zdroje. A v neposlední řadě prostudoval rozsáhlý (s. 276–292) korpus starší i novější, domácí i zahraniční literatury, včetně regionálních zpracování a slovníkových či soupisových prací – neocenitelnou pomůckou při zpracování tématu disertačního spisu mu byl především čtvrtý díl *Průvodce po rukopisných fondech v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* sestavený pod vedením Marie Tošnerové v roce 2004.²

Struktura Mrňovy práce je dobře promyšlená a v souladu se zaměřením výzkumu, jak jej autor charakterizoval na úvodních stránkách svého pojednání. Svou práci si Jaroslav Mrňa rozdělil, vedle obligátního *Úvodu* a *Závěru*, do čtyř výkladových kapitol, dále ještě členěných do řady podkapitol, v nichž pojednal dílčí aspekty sledované problematiky.

Devítistránkový úvod Mrňova spisu jednak představuje nezbytné vymezení tématu, uplatněné postupy zpracování a cíle práce, a jednak podává poučený přehled a charakteristiku použitých pramenů a literatury. První kapitola na stranách 19 až 60 v prvé řadě zasvěceně přibližuje širší souvislosti disertace zasazené do kontextu dosavadního českého i evropského výzkumu, tj. začlenění farních pamětnic do sféry jak křesťanského vnímání dějinnosti, tak i do rámce obecného vývoje kronikářství. Dále zde disertant charakterizuje farní kroniky z po-

¹ Jaroslav MRŇA, *Protocollum domesticum farnosti velkomeziříčské (1816–1938)*, České Budějovice 2009, bakalářská práce; TÝŽ, *Farní a děkanská knihovna ve Velkém Meziříčí. Soupis rukopisů a starých tisků*, České Budějovice 2011, magisterská práce; TÝŽ, *Bibliotheca parochiae magnomesericensi. Historie, rozbor a soupis rukopisů a starých tisků farní a děkanské knihovny ve Velkém Meziříčí*, České Budějovice 2012, rigorosní práce.

² Marie TOŠNEROVÁ a kol., *Průvodce po rukopisných fondech v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl IV. Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*, Praha 2004.

hledu uměnovědného, historiografického i správního a naznačuje možnosti jejich využití při studiu církevních a sociálních dějin. Následující část práce přináší autorovu typologizaci farních kronik a jejich analýzu z hlediska skladby zápisů, hlavní pozornost je zde věnována především pamětnicím označovaným jako *protocollum domesticum*, jež se mu jeví být specifickou záležitostí moravské církevní provincie. Dále zde autor usiluje o nalezení jakési základní (nejlépe centrální) normy upravující vedení farních kronik v českých zemích, tato snaha však končí rokem 1835, pro starší období (podle autorových zjištění) zřejmě nic takového nebylo zavedeno a nařízeno. Součástí této kapitoly je též tabulkový přehled výskytu pamětních knih v rámci současných česko-moravských diecézí, sestavený na základě výše uvedeného soupisu M. Tošnerové. Třetí část práce (s. 83–162) zaměřil kolega Mrňa na zachycení historického vývoje velkomeziříčského děkanátu i jeho sídelního města od středověku až do současnosti. Poslední, čtvrtá a nejrozsáhlejší, kapitola disertačního spisu (s. 163–258) podává podrobný přehled o dochovaných farních kronikách ze všech 17 far a filiálek tvořících velkomeziříčský vikariát. Autor nás zde informuje o uložení těchto pramenů v archivech, o jejich podobě, rozsahu, vnitřním členění včetně stručné charakteristiky obsahu atd. Zjištěné poznatky pak komparuje, vypichuje rozdíly mezi pamětnicemi z jednotlivých míst děkanátu i časových období. A konečně vlastní *Závěr* Mrňovy disertace sumarizuje předchozí poznatky a znovu obrací pozornost k normativním nařízením, která upravovala vedení farních pamětnic v českých zemích. Poněkud neústrojně sem zařazuje též informace o této záležitosti v Uhrách, resp. na Slovensku, v Rakousku a v Německu (mnohem vhodnější by bylo zařazení těchto poznatků do druhé kapitoly disertace, kde tuto „normativní problematiku“ řeší v souvislosti s česko-moravskými farními kronikami). Nedílnou součástí práce je též rozsáhlý soubor příloh. Zatímco 15 obrazových příloh má především ilustrativní charakter, připojené grafy i mapky a především tabulka v Příloze č. 16 (sestavená na základě práce M. Tošnerové, ale bez uvedení zdroje) tvoří důležitý a hodnotný doplněk disertace.

Mrňova disertace se záslužně věnuje problematice farních kronik, která doposud stála spíše na okraji badatelského zájmu (daleko větší pozornosti v odborných i popularizujících pojednáních se těšily a stále těší kroniky městské, školní či rodové). Práce rekapituluje současný stav poznání, podává přehled o téměř tisícovce farních pamětních knih a podrobněji se věnuje kronikám z velkomeziříčského děkanátu. Ocenění si zaslouží rovněž podrobný vnější i vnitřní popis a rozbor kronik ze zvoleného regionu a jejich srovnání, stejně jako nastínění možností využití těchto pramenů pro studium nejen církevních a sociálních dějin. Kolegovi Mrňovi se podařilo vtisknout předloženému pojednání též zdařilou formální, jazykovou a stylistickou podobu. Přes všechny výše uvedené klady se však nevyvaroval některý dílčích i zásadnějších pochybení.

Z dílčích výhrad bych uvedl snad jen několik málo jazykových (gramatických) lapsů či překlepů – např. Humanismus (s. 31), Polibilovi (s. 33), zpráty (s. 112), československo (s. 129) či psaní majuskule ve slově Žid, Židé (na řadě míst: avšak protože se zde nejedná o etnicky vymezenou, ale nábožensky chápanou komunitu v rámci tehdejší společnosti, tak zde má být minuskule – žid, židé, stejně jako katolíci či luteráni apod.). Dále jsem shledal v textu několik věcných nepřesností, zejména při doplňování informací z kronik o válečných událostech apod., např. 15. 3. 1939 nebylo okupováno Československo, ale Česko-Slovensko či ještě přesněji pouze zbytek českých zemí, neboť Slovensko vyhlásilo již 14. 3. samostatnost a Slovensko německá armáda obsadila až na podzim roku 1944 (s. 138); velkomeziříčský děkanát

zcela jistě neležel vně hranic protektorátu, ale jednoznačně a celý uvnitř (s. 139), na s. 125 by si zpřesnění zasloužila kusá informace o Trojspolku a Trojdohodě, když už sem autor zahrnul i Turecko a Bulharsko. Jako potřebné vidím rovněž upřesnění Mrňovy informace o tom, že duchovní byli povinni „*ovládat plynně německý jazyk*“ (s. 120). Podobně ne jako zcela přesné vidím též informace týkající se škol a školství ve Velkém Meziříčí (s. 91, 101, 114 a 115 – např. termín kolej je zde zcela věcně i terminologicky nesprávný). Poněkud rozpačitě či kouzlem nechtěného působí též autorova věta o tom, že epidemie cholery si vyžádala „*oproti válečným obětem pouze ojedinělé zprávy [!] na životech (5–10% z každé farnosti)*.“ Jednak by zde tedy bylo vhodné uvést, jak velké ztráty na životech zaznamenalo obyvatelstvo děkanátu při průtahu (nikoli bojích) pruské armády krajem, a jednak by mě zajímalo, jaké ztráty by autor pokládal za velké, když 10% je zanedbatelné množství...

Určité pochybnosti vzbuzuje autorovo zbytečně rozsáhlé, spíše výčtové a jen stručně komentované (*de facto* seminární) pojednání o vývoji historiografie obecně a zejm. v českých zemích (s. 23–42), přičemž by zde bylo daleko vhodnější stručné analytické a interpretační shrnutí více zaměřené k řešení problematice. Jako nejproblematictější pochybení předložené práce však vidím skutečnost, že si disertant sice svou práci velmi vhodně a logicky strukturoval do jednotlivých kapitol, ale pak tuto strukturu porušil či nenaplnil. Tato poznámka se týká třetí a čtvrté kapitoly práce. Na straně 163 sice píše, že předchozí kapitola nám vyprávěla „*bohatý dějinný příběh velkomeziříčského děkanství*“, ale to není tak docela přesné. Třetí kapitola je postavena především na citacích z kronik farností a filiálek velkomeziříčského děkanátu, které autor porůznu doplňuje či zpřesňuje (ne vždy) dalšími poznatky. Vše je ale poněkud nesystematické, selektivní a v důsledku toho některé události onoho dějinného příběhu jsou zde zcela pomínuty a jiné naddimenzovány. Autor nám zde sice předkládá (snad) kompletní a cenné soupisy děkanů, farářů, vlastníků panství, ale další informace jsou jen nahodilé. Domnívám se, že ty četné citace z kronik zde vůbec nemusely být, či jen v míře nezbytné. Daleko více zde měl autor pracovat s dalšími typy pramenů, které by mu umožnily přehledně a systematicky podchytit život a proměny celého děkanátu a podat tak nezbytné charakteristiky – ekonomické, sociální, národnostní, politické, náboženské atd. (např. Tereziánský katastr, Stabilní katastr, sčítací operáty, výsledky voleb, diecézní katalogy, atd.). Pak by jistě onen obraz byl barvitější i úplnější, a nikoli torzovitý. A ve čtvrté kapitole měl autor, dle mého soudu a dle stanovených cílů své práce, nejen všestranně (a záslužně) popsat vznik, uložení podobu a strukturu farních pamětnic v rámci velkomeziříčského děkanátu včetně jejich výpovědních možností, ale mohl zde (i za pomoci četných odkazů na farní kroniky) provést hlubší porovnání studovaných pramenů z hlediska jejich obsahu (čemu věnovali pisatelé větší pozornost, čemu menší a čemu naopak žádnou či které zápisy byly pořízeny průběžně a které až dodatečně atd., atd.). Takto však tato kapitola představuje spíše jen velmi pečlivě sestavenou a připravenou prolegomenu k dalšímu výzkumu problematiky.

Předložený disertační spis PhDr. Jaroslava Mrni svým pojetím, uplatněnými metodami, výsledky i zpracováním **splňuje požadavky** kladené na tento typ kvalifikační práce, a i přes výše uvedené připomínky jej **doporučuji** k obhajobě.

V Českých Budějovicích 19. září 2017

doc. PhDr. Miroslav Novotný, CSc.